

Dingena Mol

Reportage

2026-06-27 00:00:00 | Pagina 104

🕒 9 min.

Geluk is getjilp

De oer-Amsterdamse mus heeft het moeilijk in de moderne stad. Gelukkig is er nu de Huismussenbrigade in oprichting, die aan de slag gaat om de overgebleven hotspots voor de soort te versterken en uit te breiden. Dus: mag die heg misschien wat hoger? 'Wat de mens morst, eet de mus op.'

PATRICK MEERSHOEK

Voor de huismus is het Topkapipad in Slotervaart niets minder dan een A-locatie. Aan de gevels van de huizen hangen nestkasten die voor mens en kat onbereikbaar zijn en er is een bloeiende groenstrook met zand om in te badderen, zaad om te eten en insecten om aan de jongen te voeren. En, helemaal mooi, er is een heg die de eigenaar lekker hoog heeft laten groeien. "Kijk mensen," roept Vera Wiarda uit over het totaalpakket. "We hebben hier een waar walhalla te pakken. Geluk is getjilp."

Het resultaat is ernaar. De meeste nestkasten zijn bezet, overal klinkt een opgewekt getjilp, vogels vliegen af en aan, nagekeken door coördinator Wiarda en de zes leden van de Huismussenbrigade in oprichting die zich op deze vrijdagochtend in het Topkapipad hebben verzameld. "Zien jullie daar het mannetje op het dak zitten?" wijst Wiarda naar boven. "Horen jullie de territoriumzang? Dat kan betekenen dat het vrouwtje in het kastje al op de eieren zit."

Een mussenbrigadier bestudeert een creatieve oplossing om katten en ratten tegen te gaan. Dingena Mol

De brigadiers in opleiding knikken. Annemarie, Charlotte, Zwaan, Marty, Jan en Ron: het zijn leden van de Vogelwerkgroep Amsterdam die hebben gereageerd op een oproep om zich als vrijwilliger aan te melden voor de Huismussenbrigade. Eerder deze week zijn de vogelaars tijdens een bijeenkomst bij een van de brigadiers thuis geïnformeerd over het project, vandaag gaan ze samen op excursie langs een aantal bekende hotspots van de Amsterdamse huismus.

Dat worden er steeds minder, had Wiarda al verteld. Het gaat ronduit slecht met de huismus. Zeker in de grote stad heeft de soort het moeilijk, onder meer als gevolg van de kwaliteit van de nieuwbouw. "De mus houdt van oude woningen, waar hij onder een dakpan kan broeden en schuilen, of achter een regenpijp. Hij heeft maar een klein beetje ruimte nodig, maar in de woningen zoals die tegenwoordig worden gebouwd is die nauwelijks meer te vinden."

En dan hebben we het alleen nog maar over de huisvesting. Een andere oorzaak van de sterke afname van het aantal huismussen is de verstening van de stad en de opmars van de kale schutting als omheining van de betegelde tuin. Daar valt voor de kieskeurige huismus weinig te halen. Wiarda: "Veel katten in de buurt zijn ook een probleem, net als de sperwer die onder de mussen in de stad veel slachtoffers maakt. Maar goed, van die laatste kun je nog zeggen dat het de natuur is."

Een huismus kijkt ook nog eens zeer kritisch naar zijn habitat, houdt ze de brigadiers voor. "Een koolmees doet niet moeilijk. Een huismus heeft een hele lijst aan wensen die eerst moeten worden afgevinkt voor hij zich gaat settelen. Het gaat dan om de beschikbaarheid van nestgelegenheid, voldoende groen om te schuilen, gezelschap van andere mussen en, heel belangrijk, de aanwezigheid van voedsel. Zaden voor zichzelf en insecten voor zijn jongen. Het moet allemaal kloppen."

Het resultaat van dat alles is een voortgaande, dramatische daling van de soort. Landelijk nam het aantal huismussen in de afgelopen vijftig jaar van twee miljoen naar een half miljoen. Nog steeds voldoende om de mus in veel delen van het land de meest voorkomende soort te laten zijn, maar in de hoofdstad wordt de mus als Amsterdamse oervogel tijdens de jaarlijkse tuinvogeltellingen links en rechts voorbijgevlogen door de koolmees, de halsbandparkiet en de pimpelmees.

Tips en tricks

De oprichting van de Huismussenbrigade is een poging om het tij te keren en de mus een handje te helpen. De vrijwilligers pakken het daarbij grondig aan. De komende zes maanden worden favoriete plekken van de huismus zoals het Topkapipad geregeld bezocht om meer te leren over de succesfactoren. "Ik zie hier in de groenstrook varkensgras groeien," wijst Zwaan die alles van planten weet. "Daar zijn ze dol op, maar het wordt tegenwoordig bijna overal als onkruid verwijderd."

Met die verzamelde tips en tricks voor een gelukkig mussenleven wordt bekeken of de hotspots kunnen worden uitgebreid, bijvoorbeeld door in de nabije omgeving extra nestkasten te plaatsen of iets te doen met de beplanting. "De jongen die hier straks uit het ei kruipen, hebben ook weer een geschikte habitat nodig. De mus heeft een beperkte actieradius van hooguit een paar honderd meter, dus dat kan ook een paar straten verderop zijn."

Met de afspraak dat Annemarie en Charlotte het Topkapipad voor hun rekening nemen, trekt de groep weer verder. Onderweg vertelt Wiarda dat het streven is om uiteindelijk twintig brigadiers in de gelederen te hebben, het liefst verspreid over alle delen van de stad. "Het is de bedoeling dat zij, eenmaal opgeleid, ook voorlichting gaan geven over maatregelen voor een musvriendelijke omgeving. Dat kan bij mensen thuis zijn, maar ook als inspreker bij het stadsdeel."

De tweede stop op de huismussentour is in Westerpark, waar op het voormalige terrein van de Gemeente Waterleidingen aan de Van Hallstraat een ecologische wijk is neergezet met veel ruimte voor de natuur. Aan de straatkant van de woonblokken zijn ingebouwde nestkasten te zien, aanvankelijk bedoeld voor gierzwaluwen maar nu vooral bewoond door mussen. Er is voldoende goed groen in de buurt, stelt Wiarda tevreden vast. Wel jammer dat die heg zo kort wordt gehouden.

Daar ligt ruimte voor verbetering. De brigadiers hebben ook nog een overkapping bij het trappenhuis gevonden waaronder nog prima een aantal nestkasten kunnen worden opgehangen voor uitbreiding van de kolonie. Er wordt een notitie van gemaakt. Charlotte wijst er verder op dat slechts een van de gevels aan de straatkant is voorzien van klimop. "Waarom niet allemaal? Mussen vinden dat fijn en met een heder kan dat heel snel gepiept zijn."

Het antwoord komt van een bewoner die sjouwend met een houten pallet langs komt lopen. Hij stelt zich voor als Peter, lid van de duurzaamheidscommissie in de ecowijk. Peter belooft het verzoek van de brigade om meer klimop in te brengen op de eerstvolgende vergadering. Wiarda vraagt hoe het met de heg zit. Een lastig punt, zegt Peter. "Een hoge heg zorgt voor gevoelens van onveiligheid bij bewoners. Het is beleid om hem kort te houden. Dat geldt trouwens voor veel plekken in de stad."

Als er telefoonnummers zijn uitgewisseld, neemt Peter afscheid. Het is een drukte van belang in de Van Hallstraat, zo met alle verkeer. Daar heeft de mus geen hinder van, vertelt Wiarda aan de groep. "Zoals de naam al aangeeft, hoort de mus bij de mens. Waar mensen zijn, is voedsel. De mus eet zaden en granen, maar het mag ook een kruimel zijn van de appeltaart of de tosti die op het terras wordt gegeten. Wat de mens morst, eet de mus op."

Eeuwenoude woningen

Voort maar weer, op naar Bickerseiland voor de volgende hotspot. Onderweg is er tijd om de brigadiers in opleiding te vragen naar hun motivatie. Jan zit bij

Extinction Rebellion voor het grote plaatje, maar is ook in zijn eigen Rivierenbuurt actief als natuurbeschermer. Zwaan houdt eigenlijk vooral van planten, paddenstoelen en vlinders, maar was meteen enthousiast over het mussenproject. "Ik heb inmiddels drie boeken gelezen. En het is ontzettend leuk om dit met elkaar te kunnen doen."

Op de Bickersgracht woont een van de grootste mussenkolonies van de stad. Een groep van tachtig vogels heeft er een plek gevonden. De aantrekkingskracht van de buurt laat zich eenvoudig raden: bij de eeuwenoude woningen met veel groen tegen de gevels is het goed nestelen en schuilen, er ligt een bamboebosje naast de brug én een paar meter verderop is De Dierencapel. Wiarda: "Daar worden mussen blij van, een kinderboerderij in de buurt. Daar is altijd wel wat kippenvoer te vinden."

De kinderboerderij wordt meteen aan een inspectie onderworpen. Aan de waterkant zijn op het hoofdgebouw vier nestkasten geplaatst, maar daar gebeurt weinig, vertelt een medewerker. Dat zal te maken hebben met de plaatsing, vermoedt Wiarda. "Deze plek is wel erg open en onbeschut. Een vliegopening naar het westen is bovendien niet echt geschikt in verband met wind en regen." Er wordt een betere plek gevonden bij een houten bouwsel in het belendende geitenweitje.

De brigadiers op de gracht, turend naar de gevels op zoek naar nesten, trekken de aandacht van de voorbijgangers. Al snel wordt duidelijk dat het Bickerseiland een dorp is. "Je moet bij Manon zijn," vertelt een buurtbewoner. "Die gaat hier over de vogels." En warempel, nog geen minuut later komt dezelfde Manon langs op de fiets. Ze is op weg naar een afspraak, maar heeft wel even tijd om de groep iets meer te vertellen over haar activiteiten op de Westelijke Eilanden.

Die zijn een oase voor vogels, met dank aan onder meer de buurttuinen die op verschillende plekken te vinden zijn. Manon is een van de beheerders van de buurttuin aan de Bickersgracht. Bij de ingang van die tuin staat een bord van haar hand met plaatjes van alle soorten die op het eiland te zien zijn. De groep luistert met groeiend enthousiasme. "Wil je geen brigadier worden?" vraagt Zwaan. Daar heeft Manon het te druk voor, maar er worden wel telefoonnummers uitgewisseld.

Als een olievlek

Er wordt nog een rondje door de buurt gelopen, zoekend naar geschikte plekken voor een nestkast. Wiarda heeft een kast achterin de auto liggen die speciaal voor de mus is ontworpen door de Vogelbescherming. "Als we een lijstje maken, gaan we daarmee naar eigenaren, woningcorporaties en het stadsdeel om te kijken wat er mogelijk is," stelt Wiarda voor. "Onze strategie is om in de buurt van de hotspots zo veel mogelijk kasten op te hangen. Dit moet zich als een olievlek uitbreiden."

Dat moet in de komende drie jaar gebeuren. "Als we erin slagen om het aantal actuele broedplaatsen met twintig per jaar uit te breiden, ben ik heel blij," zegt

Wiarda tegen de groep. "Nou ja, met tien ben ik ook al blij. En we kunnen het niet alleen. We kunnen de hele stad volhangen met nestkasten, maar als er geen maatregelen worden genomen tegen de afname van het aantal insecten, schiet de soort daar niks mee op. We moeten er met z'n allen weer een mussenstad van maken."

ZELF AAN DE SLAG?

Voor Amsterdammers die iets willen doen voor de huismus, heeft de Vogelwerkgroep Amsterdam een aantal tips op een rijtje gezet. De bezitters van een tuin kunnen de vogels helpen door heggen, dichte struiken of klimop te planten. Door het gazon minder vaak te maaien, kunnen kruiden en grassen bloeien en zaden vormen. Brandnetels en lavendel in de tuin trekken insecten aan. Mussen kunnen het hele jaar door worden gevoerd met vogelzaad. Een waterschaal wordt op prijs gesteld, net als een zanderige plek waarin de mussen kunnen badderen om hun verenkleed vrij te houden van mijten, luizen en andere parasieten.